

Суттєвий науковий внесок відомого російського конституціоналіста

Бондарь Н. С. Судебный конституционализм в России в свете конституционного правосудия. — М. : Норма ; ИНФРА-М, 2011. — 544 с.

В книге обосновывается авторская концепция судебного конституционализма, воплощающего режим обеспечения верховенства права, судебноправовой защиты Конституции на основе баланса публичного и личного, экономической и политической власти в соотношении со свободой в демократическом правовом государстве. Раскрывается роль конституционного правосудия как институционального средства генерирования судебного конституционализма во всех его основных компонентах — нормативных и доктринальных, онтологических и аксиологических, мировоззренческих и политико-идеологических. Для широкого круга читателей, интересующихся проблемами современного российского конституционализма, осуществления государственной власти и обеспечения прав граждан в контексте практики конституционного правосудия в Российской Федерации.

Теорія конституційного правосуддя поповнилася новою науковою працею професора М. Бондаря, яка відзначається оригінальним авторським осмисленням складних процесів, що характеризують конституційне правосуддя. Відзначимо, що автор цього актуального для всієї судової системи аналітичного дослідження свій статус судді Конституційного Суду Російської Федерації збагачує науково-творчою діяльністю професора Санкт-Петербурзького університету, демонструючи видатні досягнення вченого-конституціоналіста у монографіях і наукових працях, яких вже нараховується понад 250. І в цьому році теоретична думка відзначилася принципово новим підходом М. Бондаря, який висвітлив нове розуміння конституціоналізму в сфері правосуддя. Отже, поєднавши свій досвід вченого-конституціоналіста та практика-судді, автор досяг предметної необхідності у поєднанні широких можливостей Конституційного Суду впливати на конституційну теорію і формувати, як і інші органи державної влади, реальний конституціоналізм, наповнюючи його новим світоглядним розумінням конституційних цінностей, верховенства права, модернізацією державності, вимогами рівності та свободи у реалізації правозахисних відносин. Така оцінка нової праці професора М. Бондаря не може розглядатися завищеною, тим більше що сам автор сприймає її як спробу наукового пошуку і комплексного аналізу конституційних проблем не абстрактно, — з позицій активного впровадження «імпортних рекомендацій», — а в їх практичному сенсі.

У монографії у режимі новації висвітлюються концептуально важливі для державних основ демократичного суспільства проблеми російського

конституціоналізму, який формується виключно через юридичну конституцію. Автор акцентує увагу саме на реальному конституціоналізмі і, за його новим визначенням, закладає при цьому концептуальну інтерпретацію державної стратегії його утвердження.

У цьому професор М. Бондарь дає приклад органічного поєднання теорії та практики, зосереджуючи увагу на висвітленні сутності конституції, про що, здавалось, вже написано багато різних наукових праць. Але без методологічного підґрунтя не може сьогодні виглядати переконливою будь-яка наукова праця, і тому, нам здається, академічний потенціал монографії цілком виправдано відповідає замислам автора, що водночас і збагачує правову науку. Цим монографічна праця російського вченого принципово відрізняється від численних без наукового навантаження робіт. Адже написання монографічних праць з конституційного права вже перетворилося на суцільно формалізований процес повторення прописних істин, коли жодної новачії, філософського погляду, оригінальних дискусій не можна зустріти у шаблонних, позбавлених творчої думки «монографічних доробках», що випускаються «інкубаротним» способом.

Не помилюсь, якщо висловлю об'єктивну оцінку рецензованій монографії професора М. Бондаря, яка є втіленням його системних поглядів конституціоналіста, який вперше ознакою реального конституційного правопорядку визначив саме конституційне правосуддя. Варто саме на це звернути увагу, оскільки тільки введення конституційного контролю, за висновком професора Т. Пряхіної, дало можливість вивести судову систему на рівень категорії — судова влада. Слід звернути увагу на главу II, в якій йдеться про судовий конституціоналізм як нове політико-правове явище. Автор розуміє його як діяльність всієї системи судової влади, коли через конституційне правосуддя конституція отримує своє верховенство, а правові акти після конституційного нормоконтролю перетворюються на «живий» конституціоналізм. Таким чином, створення Конституційного Суду, його активна позиція у реальному житті як матеріально-організаційне втілення конституціоналізму забезпечує якісно нове існування у демократичній державі конституціоналізму — судового конституціоналізму. Таке розуміння вченого аргументується правовим змістом рішень конституційного правосуддя; доктриною незаперечності конституційної судової практики; ідеологічною спрямованістю (конституційною ідеологією Суду); забезпеченням верховенства Конституцій у правовій системі будь-якої держави. Образний вислів М. Бондаря про те, що «конституційне правосуддя — це суд над владою», має глибокий юрисдикційний смисл і цим підкреслюється його значення в житті суспільства. Все це в сукупності за авторською ідеєю характеризує судовий конституціоналізм як особливий політико-правовий режим судового забезпечення верховенства права і на цій основі можлива реалізація прямої дії «живої» Конституції та гарантування її цінностей. У розробку ідеї судового конституціоналізму вченим вносяться дійсно новаторські підходи та висновки і його не лякають вже досягнуті «кордони» конституційної теорії щодо природи судового впливу на поточне законодавство. Особливий інтерес і оригінальний підхід викликає частина

роботи, в якій розкриваються основні напрями нормативно-доктринального впливу Конституційного Суду на розвиток російського конституціоналізму. Професор М. Бондарь проведенням всебічного аналізу конституційної налізації всіх сфер розвитку державності намагається розширити предмет конституційного регулювання, і це йому блискуче вдається, шляхом конкретизації та виявленням конституційного змісту в конкретних інститутах галузевого законодавчого регулювання. Його ідея полягає в тому, щоб розглядати сучасне конституційне право як галузь публічно-приватного права. На нашу думку, для цього потрібна додаткова аргументація.

Виходячи з практики Конституційного Суду Російської Федерації, автор сміливо спрямовує своє дослідження на проблему подолання правових прогалин та конституційних деформацій, наділяючи правосуддя функцією перетворення прогалин, дефектів та конфліктів і гармонізації правовідносин. На нашу думку, проаналізувавши матеріал законодавчо-текстуальних форм прояву конституційних прогалин, виявлення та оцінка «прогалин і конфліктів в Конституції», а також інші конституційні проблеми висвітлені у процесі монографічного дослідження з достатньою переконливістю і складають найбільш суттєві переваги, які в об'єктивному висвітленні досягнень автора свідчать про високу якість новітнього матеріалу і ґрунтовних висновків, що вперше опубліковані професором М. Бондарем.

Важливе значення в аспекті зростаючого конфліктного стану суспільного розвитку набувають методологічні підходи до оцінки вимог рівності та свободи людини та громадянина як основи правозахисних відносин. У цьому напрямі вражають сміливі ідеї вченого, який пропонує розглядати нову концепцію захисту прав громадян як висвітлення теорії та практики за умов вибору між двома концепціями: класичної ліберальної щодо соціальних прав (мінімальна участь держави) та концепцією «соціально орієнтованої» свободи громадян в соціальній правовій державі. Для цього вводяться в обіг наукового осмислення соціальні та юридичні засади режиму рівноправ'я. Застосований при цьому інструментарій узагальнення практики прийнятих Конституційним Судом Російської Федерації рішень виводить автора на розуміння рівноправ'я незалежно від природних властивостей та соціальних умов. При цьому порівняльний аналіз щодо виявлення особливостей рівності громадян у державі привів вченого-дослідника до суттєвих висновків, які мають перспективне значення для судового конституціоналізму, зокрема, вони стосуються такої сфери, як невизначеність правових норм, що заперечує рівність всіх перед законом та судом.

Отже, можна без перебільшення стверджувати, що наукова праця видатного конституціоналіста професора М. Бондаря є вагомим внеском у скарбницю теорії конституційного правосуддя, а досягнуті результати вченого переконливі та доказові, що дозволяє автору надати цілісне сприйняття конституціоналізму у вимірі конституційного контролю, який здійснюється судовою системою і його унікальним суб'єктом охорони Конституції та конституційного правопорядку — Конституційним Судом. Ця вагома інтелектуальна монографія чекає свого вдячного читача не тільки в академічних колах, а й серед практичних працівників органів правосуддя.

